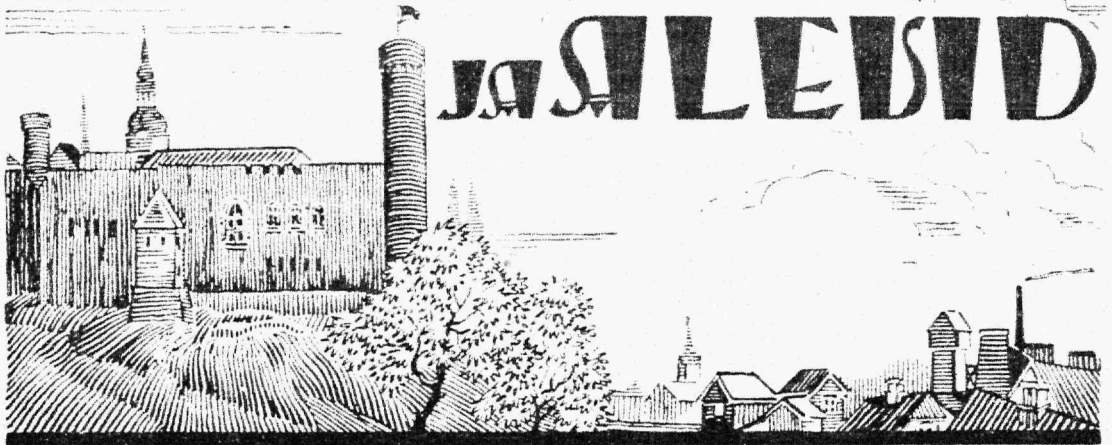

LINNAD

JA ALEVID

«EESTI LINNADE LIIDU HÄALEKANDJAK»

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas. Vastutav toimetaja: V. Smetanin.
Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6.

Ilmub 10 korda aastas.

VI aastakäik.

Numbri hind 25 senti.

Nr. 10

Märts

1934

SISU.

Nõmme linnapea Johannes Lindemann
60-aastane.

Narva jõe veete korraldamise küsimus
a. a. 1645—1657. — *Mag. A. Soom.*

Linnade ja alevite ülesandeid tuleviku
aero-keemilis-bakterioloogilises sõjas—
A. Kümme.

Rahvahääletuse sunduse täitmisest —
H. V. Dahl.

Vastutavaile kontadele vastutusvõimelised
ametnikud — *L. M.*

ELL tegevusest.

Kroonika.

J. Zimmermann'i Trükikoda

Tallinnas, Lühikejalg 4. Telefon 429-24.

Seega juhime linna-, alevi- ja vallavalitsuste tähelepanu sellele, et trükikojas on valmis emavalitsusasutisil tarvisminevaid **planke ja raamatuid** asjatundjate poolt koostatud ja uute parandatud vormide järgi.

Samuti on laos saadaval igasuguseid, eriti **perekonnaseisumuudete** registreerimise töös vajalikke planke.

Trükikoda on varustatud uusimate kirjade ja masinatega, mistõttu igasuguseid trükiteid valmistatakse **korralikult ja ruttu**.

Trükikojal on laos **õppe- ja õigusteaduslikke** raamatuid.

Tellimusi võetakse vastu ka telefoniteel ja igasugused **eelarved** ja muud nõustamised antakse **tasuta**. Hinnad soodsad.

Austusega

J. Zimmermann'i
Trükikoda.

„Linnad ja Alevid“

Eesti Linnadeliidu häälekandja

ilmub 1934./35. a. VII aastakäiguna, avaldades artikleid ja teateid nii kodu- kui välismaade linna- ja aleviomavalitsuste korraldusest ja elust, tutvustades nende kavatsuste ja saavutustega jne.

Ajakiri ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s. Aastakäik (10 nr.nr.) — kr. 2.50

Saadaval ka vanemad aastakäigud.

Toimetuse ja talituse: Eesti Linnadeliit, Tallinn, Pikk 6
Telefon 431-58.

LINNAD JA ALEVID

EESTI LINNADELIIDU HÄÄLEKANDJA

Väljaandja: Eesti Linnadeliit, Tallinnas --- Vastutav toimetaja: V. Smetanin

№ 10

VI AASTAKÄIK

Toimetus ja talitus: Eesti Linnadeliit, Tallinn,
Pikk 6, telefon 431-58.

Ilmub 10 korda aastas.

Numbri hind 25 s.

1934

Märts

Nõmme linnapea Johannes Lindemann 60-aastane.

Johannes Lindemann sündis 15. märtil 1874 Järvamaal, Alliku vallas. Ühek-sateist aastat hiljem oli ta juba kooliõpe-tajaks Riisipere vallakoolis. Siit suun-dus juubilar Märjamaa-le, kus asus põllupida-jaks. Vaatamata põllu-mehe raskele tööle, jät-kus J. Lindemann'il tahtmist ja energiat seltskondlikuks tööks, olles muuseas pikemat aega Nissi põllumeeste-seltsi esimeheks.

1905. a., kui maal tekkisid rahutused, vang-gistati J. Lindemann ja paigutati Tallinna vang-lasse, kus teda peeti kinni umbes 2½ kuud. Vabanedes vanglast ja suundudes tagasi Nissi, asus J. Lindemann veel-gi suurema energiaga tööle ja juba lühikese aja pärast oli karistus-salkade poolt laialipai-

satud Nissi põllumeesteselts uuesti koos, kuid seekord veelgi suuremana ja tugeva-mana, kui ta seda oli varem.

1917. a. asus J. Lindemann Nõmmele, kus ta veel samal aastal valiti alevivane-maks. 1926. a., kui Nõmme alev muu-deti linnaks, valiti J. Lindemann uue lin-na esimeseks linnapeaks, millisel kohal ta

on püsinud kaheksa aastat vahetpidamata, võttes seejuures osa ka kohalikust selts-kondlikust elust.

Endisest väikesest Nõmme alevist on saanud ajajooksul ela-nikkude arvult viies linn Eestis. Ja seda peamiselt seetõttu, et on parandatud kooliolusid, on hoolitsetud heakorra eest. Samuti on püü-tud arendada võimalust mööda ka teisi omava-litsustegevuse alasid. Et see suur töö on olnud seotud suurte jõupingu-tuste ja raskustega, on endastmõistetav.

Kuid kõigist sellest on saadud üle tänu J. Lindemann'i algatus- ja korraldusvõimele, juhtimisoskusele ja in-nukale tööle. Seepärast võib Nõmme linn tänu-tundega tervitada oma esimest kodanikku tema

tegevusrikka elutee 60. tähiseni jõudmisel. Arvuka õnnitlejaskonnaga ühineb ka Ees-ti Linnadeliit ja soovib sünnipäevalapsele raugematut tervist ja jõudu, samuti ka en-dist indu ja töötahet senise eduka tegevuse jätkamiseks nii Nõmme linna õitsenguks kui ka kogu Eesti omavalitsuselu arenda-miseks ja kindlustamiseks.

Narva jõe veete korraldamise küsimus a. a. 1645—1657.

Mag. A. Soom.

Narva linna arhivaar.

Peaaegu uusimate aegade ni — peamiseks pöördepunktiks sai siin raudteede tarvituselevõtmine — evisid looduslikud veeteed — mered, jõed ja järved kaubanduslikus liiklemises täiesti domineeriva seisukoha. Tähtsamaiks kaubateiks praeguse Eesti territooriumilgi on sajandite kestel olnud veeteed. Neist on nii kesk- kui uuel ajal evinud erilise tähtsuse Narva jõgi. Siin õieti ristusid mitmed vee- ja maanteed. XVI ja XVII sajandil kulges tähtsaim neist piki Soome lahte, sealt Narva jõge, edasi Peipsi järve ja lõpuks Velikaja jõge mööda Pihkvasse. Teine algas Tallinnast, läks maad mööda Narva ja siin ühtus Pihkva veeteega. Kolmas tee viis Soome lahe, Narva jõe, Peipsi järve ja Emajõe kaudu Tartu. Lisaks eelmisile oli tarvitusel veel mõningaid vähema tähtsusega teid ühendusepidamiseks Novgorodi ja teiste Venemaa kaubakohtadega. Narva jõe väärtust aitas tõsta veel Rosona jõgi (*Rosanischer* või *Jamascher Beck*), millel oli Narva jõega ühine suue ja mille kaudu pääsis mööda Luuga jõge Jama linnakesse ja Novgorodi. Narva jõe ainuke viga seisis ses, et Pihkvasse ja Oudovasse sõitvad välismaa laevad ei saanud Joala koskede pärast transportida kaupu edasi Venemaale ümberlaadimata ja ümberpöörduvalt — Venemaalt Peipsi järve kaudu toodavad kaubad tulid Kulgul laadida maha, vedada Narva ja siin laadida uuesti laevule. Kuid Narva alla võisid merest sõita takistamatult daani ja ordu ajal XVI sajandil ja veel XVII sajandi algulgi nii kauba- kui sõjalaevad. Veete jõe alamjooksul oli koguni nii heas seisundis, et Rootsi valitsusele, kes a. a. 1561—1581 püüdis oma sõjalaevade abil takistada Lääne-Euroopa riikide kaubalaevade sõitu Narva, osutus raskeks sulgeda Narva jõe suuet. 1574. a. näiteks uputati siia Rootsi laevastiku poolt 3 laeva, kuid liiklemise sulgemiseks oli vaja lasta põhja viis või kuus laeva, nagu mainib tookordse sõjaretke juhataja Herman Fleming oma kirjas kuningale.

XVII sajandi esimesel poolel aga hakkab kuulduma kaebusi, et Narva jõe suue on uhtliiva läbi niivõrd ummistunud, et

suuremad kaubalaevad ei saa enam sõita linna alla, vaid peavad jääma reidile ankrusse. Madalama süvisega laevad küll veel pääsesid jõe suudmest läbi, kuid pidid tarvitama lootsi abi. Sel põhjusel Narva jõe suudmesse (õieti Kudrukülla) oli asutatud lootsijaam, kust lootsid viidi laevule merele vastu. Narva jõe suudmest lootsi abita läbisõitmine oli riskantne. Nii hukkus 1633. a. üks välismaa kaubalaev seepärast, et laevnik (s. t. kapten) lootis sõita sisse jökke omal jõul, mis aga ebaõnnestus. Narva rae protokollis, kust see teade pärit, mainitakse veel, et eelmise aasta sügisel olnud Narva jõe suudmes 9 jalga vett.

XVII sajandi neljakümnendail aastail oli linna teenistuses neli lootsi. Nad said linnalt navigatsioonihooajal 7 vasktaalrit kuus palka.

Lootsijaama ülalpidamisest, loomulikult, üksi ei jätkunud mere ja Narva sadama vahel korraliku kaubaveo teostamiseks. Tuli aegsasti hakata mõtlema ka Narva jõe suudme süvendamisele. Seks oli koguni tungiv tarvidus, sest sõiduvee sügavus Narva jõe suudmes oli pidevalt vähenemas. Veel 1632. a. oli see 9 jalga. Pürjermeister Jacob Fougdt aga mainib oma kirjas riigikantslerile, et enne 1646. a. olnud sügiseti Narva jõe suudmes vett kõigest 6 jalga. 1646. a. sügisel õnneks olevat raske ajujääminek uhtunud liivimaapoolses küljes liiva vähemaks, nii et vee sügavus madalaima veeseisu juures olevat nüüd 7—8 jalga. Samad arvud andis ka Narva kindluse varustusmeistri insener Heinrich Seulenbergi poolt 1654. a. toimetatud mõõtmine. Seulenbergi valmistatud Narva jõe suudme plaanilt nähtub, et liivaluideteni oli jõe kohal mereranna sügavus 3—7 jalga. Läbi selle liivamadaliku viis jõest merre kõver ja kitsas kanal, mis oli vähe sügavam, kui teda ümbritsevad madalik. Plaanile märgitud arvud näitavad kanali, alates ülaltpoolt voolu, 10, 9, 8½, 8 ja 7½ jalga vett. Ehkki 1646. a. jääminek oli muutunud laevasõiduolusid vähe kergemaks, siiski ka 7½-jalase veeseisu juures enamik laevu pidi jääma reidile.

Et Narva jõe veetee korraldamine oli ühenduses tunduvate kuludega, polnud Narva raad võtnud seda küsimust seni üldse tõsisemalt päevakorda. Teisest küljest rae toleaege koostise juures polnud, nagu konstateerisid kohalikud kõrgemad riigiametnikud, üldse lootustki, et sellelaadilised üldsusele kasulikud ettevõtted leiaksid teostamist. Seks olid isikud, kelle juhtida linna asjad olid kaaskodanikkude poolt usaldatud, liiga kitsa silmaringiga. Uus pürjermeister Fougdt, keda Rootsi riigivalitsus oli saatnud Narva sealsete olude korraldamiseks, jõudis kohe kindumusele, et Narva jõe suuet on tarvis süvendada. Kui ta, olles Narva asju mõningal määral korraldanud, 1645. a. suvel sõitis Stokholmi, anti talle kaasa valitsusele esitamiseks memoriaal, mis puudutas ka Narva jõe suudme süvendamise küsimust. Seda memoriaali kahtlemata Fougdt ise oli aidanud koostada. Siin peamiselt kasustati Narva jõe suudme kavatsetavaid süvendustöid seks, et paluda linnale suudme naabruses asuvat Kudruküla nimelist küla, mille talupoegi linn oleks saanud kasustada tööde teostamiseks. Memoriaalis pole otsekohe juttu jõesängi süvendamisest, vaid taheti kindlustada vaiadena jõekaldasse taotud palkidest tõkete abil liivimaapoolset jõekallast, et kevadine suurvesi ei uhuks luiteist enam uut liiva jõesängi. Üksikasjalisemad andmed 1645. a. kavade kohta aga puuduvad.

1. juulil 1646 allakirjutatud resolutsiooniga Rootsi kuninganna Kristiina rahuldab viimaks Narva rae soovi Kudruküla asjas, lisades veel juurde Narva jõe paremal kaldal asuva Väiküla nimelise küla. Erilisi juhtnööre tööde teostamiseks valitsuse poolt aga ei antud. Nähtavasti loodeti, et raad Narva jõe suudme süvendamisega ise küllalt hästi tuleb toime. Eraviisil siiski on Jacob Fougdt'il ses asjas olnud läbirääkimusi riigikantsleriga, kes olevat tähendanud, et seks poleks mitte kahju kulutada tünder kulda. Oli selge, et seda ei võinud Axel Oxenstierna kunagi tõsiselt mõelda, et riigikassal leiduks Narva jõe suudme süvendamiseks mingi suurem vaba rahasumma. Kuid narvalased, kellele Fougdt sellest oli rääkinud, näisid võtvat seda tõsiselt, sest kui Fougdt viibis oma teisel reisil Stokholmis, käskisid nad seda Oxenstierna'le meenutada.

Tõkke või muuli ehitamist uhtliiva jõkke tungimise vastu pidas samal ajal soovitatavaks ka Ingerimaa kindralkuber-

ner Karl Mörner. Peale selle tuli tema arvates merest jõkke sõidu tee tähistada meremärkidega (tunnidega) ja igal ajal pidid kaks lootsi paatide ja lossimislaevadega olema käepärast.

Linna poolt võeti Narva jõe suudme süvendamine päevakorda peale Fougdt'i Stokhoimist tagasijõudmist. Juba veebruaris 1647 käis Fougdt vaatamas jõe suudme seisundit. Kavatsetavate tööde suhtes jõudis ta aga nüüd teisele arvamusele, kui 1645. a., nimelt liivimaapoolse kalda asemel pidas ta soovitavaks kindlustada venemaapoolset kallast. Sinna ehitatava kaitsetammi abil lootis ta juhtida Narva ja Rosona jõe merre suubumisel ühte sängi. Seejuures pidi veevoolu juhitama merre otsesihis ja kõverikuna paremale kaldunud endine jõesäng jääma kõrvale. Uut sirgjoonelist jõesängi mööda võisid laevad sõita jõkke erilise vajaduseta lootsi järgi. Märtsis teatas Fougdt riigikantslerile, et tööde alustamist on takistanud asjaolu, et Väiküla endine omanik kolonelleitnant Vietighoff ei andvat küla linnale veel üle. Peale küsimuse üle nõupidamist raad on siiski pidanud tarvilikuks saata Väiküla talupoegi omavoliliselt metsa, et raiuda ja vedada kohale puid ja palke tammi ja parve jaoks. Kevadel nii vara, kui võimalik, kavatsevat raad alata ehitustöödega. Rohkem andmeid 1647. a. tehtud tööde kohta ei leidu. Paistab aga, et rae süvenduskavadega tutvus kohapeal ka Ingerimaa kindralkuberner. Et Väiküla anti veel samal aastal linnale üle, ei võinud sellest küljest olla tööde algamiseks mingeid takistusi.

Vahepeal aga sõitis agar pürjermeister Fougdt linna ülesandel augusti alul jälle Stokholmi. Kogu aeg oli tal aga südames Narva jõe suudme süvendustöö. Veel Stokholmistki manitseb ta raadi, et see hoolitseks materjalide, eriti vaiadeks vajalikkude palkide kohaletoimetamise eest. Ta lisab veel juurde, et tal on lootus saada süvendustöiks ka kuningannalt toetust. 1648. a. augustis teatab Fougdt raele, et ta on kirjutanud Lüübekis viibivale Narva teisele pürjermeistrile Herman Herbers'ile, et viimane kuulaks sealt ühe hea ehitusmeistri, keda linn võiks kasustada nii Narva jõe suudme süvendustöil kui ka mujal. Jälle kinnitab ta, et ta lootvat toetusele kuningannalt. Ta arvab, et linnale antakse vähemalt aktsiisitulud. 14. septembril Fougdt võibki anda raele edasi rõõmus-

tava uudise, et Kristiina on andnud linnale Narva jõe suudme asjas võrdlemisi soodsa resolutsiooni ja tahab Narvat süvendustöös kindlasti toetada. Ühtlasi käsib ta rael uurida suudmes jõe põhja, et kinduda, kas on kasulik jääda endise kava juurde, või tuleb kava muuta. Raad tehku ka vastavaid korraldusi, et eeloleval talvel oleks võimalik kohapeal juba midagi teha. Veel detsembriski ta tuleb raele meelde, et töödega Narva jõe suudmes on vaja kiirustada. Üksikasjalisemate kavade koostamise jätab ta rae hooleks, sest olles eemal, on tal endal võimatu näha kõike ette. Ta mainib ka, et pürjermeister Herbers'ilt, kellele ta möödunud suvel meistri kuulamise asjus on kirjutanud, pole ta saanud mingit vastust.

Kuninglik resolutsioon, mida mainib Fougtt oma kirjas raele, kirjutati Kristiina poolt alla 29. novembril 1648 ja sellega lubati linnale Narva jõe veetee

parandamise otstarbeks kaheks aastaks kogu Narva ja Narva eeslinna aktsiisitud. 1646. a. resolutsiooniga oli see jaotatud nii, et riigile langes sellest $\frac{2}{3}$ ja linnale $\frac{1}{3}$. Narva jõe suudme veetee parandamise abinõuna mainitakse 1648. a. resolutsioonis suudmes jõesängi kitsamastegemist püsivate tõkete, s. t. muulide abil. Ühtlasi kinnitati selles, et lubatud raha tuleb kasutada ainult seks otstarbeks. Aktsiisimaksu laekus Narvas 1649. a. 3467 taalrit 29 ööri ja 1650. a. — 3376 taalrit 17 ööri, kokku umbes 6844 vasktaalrit. $\frac{2}{3}$ sellest oleks umbkaudu 4562 vasktaalrit, milline summa linnal oli kasustada Narva jõe veetee korraldamiseks 1648. a. resolutsiooni järgi. Ei tule aga unustada ka 1646. a. resolutsiooni läbi saadud donatsioone ja tuluallikaid, mis samuti olid antud peamiselt saamaks otstarbeks.

(Järgneb.)

Linnade ja alevite ülesandeid tuleviku aero-keemilis-bakterioloogilises sõjas.*)

A. Kummel.

(Järg.)

Me linnade ja asulate elektrofiteerimine on toimunud kaugemaa-keskjõujamade kaudu, nagu Ellamaa, Ulila, Narva, Sindi. Kas see on olnud otstarbekohane või mitte, see on eri küsimus. Elektrotehnikas endas on see küsimus alles lahendamata. Samal ajal kui üks vool pooldab suurte keskjaamade püstitamist, kaitseb rida silmapaistvaid elektriinsene-re vähemate iseseisvate jõujaamade olemasolu. Üks on meie oludes kindel, et aero-keemilise sõja tingimuses tuleb meil arvestada kaugemaa-elektriliinide korduvaid rikkeid. Esiteks on jõujaamad ise ihaldatavaiks tulistamisobjektideks vaenlase lennueskadrillele. Tuleb arvestada tõsiselt õhudestantide, eriti aga vaenlasele kaasatundvate elementide ja langevarjude abil mahapoetatud agentide vägagi võimaliku tegevuse oletamisega.

Sellega on kõigutatud ka trammide kui ühendusvahendi tähtsus. Igal juhtumil astub ta asemele automotoorne liiklemine. Kui palju aga mootoriseid liiklemisvahendeid sõjakorral jääb tsiviilkodanikkude kasustada — on jällegi teadmata.

G a s. Valgustusgaasitehaste tegevuse lakkamine sõjaoludes on enam kui kindel. Esiteks nõuab sisseveetava kivisöe muretsemine välisraha ja teiseks on ta transport mereteid mööda meie kaitseolude piires enam kui raskteostatav. Igal juhtumil pole kaugeltki kindel, et meie oma enda merekaitsega suudaksime kindlustada sõja korral vaba juurdeveo võimalusi. Olemasolevad kivisöetagavarad rekireeritakse otsemat teed sõjavõimude poolt.

Gaasitorustiku lõhkemisest tingitud plahvatused, mürgistused ja tulekahjud suurendaksid tunduvalt mürkgaaside ja termiitpommide läbi tekitatud massiliste mürgistuste ja tulikahjude arvu.

T e l e f o n. Telefoni ekspuaterimine ei kuulu küll vahenditult linnade valdusse, kuid siiski ei tohi me jätta arvestamata telefoni suurt tähtsust sidevahendina üldtsiviilkaitse loomise juures. Tuleb püüda sinnapoole, et vähemalt linnades tähtsamate asutiste ja tehaste vahelisi liine kahekordistataks, et ühe liini purunemisega ei katkeks side.

*) Vt. „Linnad ja Alevid“ n-rid 1, 2, 3 ja 4 — 1933 ja n-rid 8 ja 9 — 1934.

Nagu kõrgepingeliinide kuritahtlikke rikkumisi tuleb juba arvestada ette, nii tuleb veel suuremal määral arvestada telefoni- ja telegraafivälisliinide katkemisi, kui tõsiasju. Välismail, eriti Põhja-Ameerika Ühendriikides on sidepidamise abinõuna hakatud raadiokuulajaid koondama erilisse organisatsioonesse, millised sõja korral annavad endid ja oma aparate üldside- ja teadete edasiandmise teenistusse.

Sama teed, kuigi, nagu meil on saanud harjumuseks — võrratu hilinemisega — tuleb ka meil minna.

Raadioringhäälingu üllatav mõju ilmes Mäntsälä mässu puhul Soomes. Mässajad olid, koondudes Mäntsälässe, lõhkunud telefoni- ja telegraafiliinid. Korraliku kaitseväge ja relvastatud mässajate vahel näis kokkupõrge olevat paratamatuna. Seal aga ütleb Soome Vabariigi praegune president P. E. Svinhufrud raadios mõjuva sõna: „Pojad, minge koju!“ Ja läksidki...

Vesi ja kanalisatsioon. Kaugetl tõsisemaid ülesandeid esitab linnadele veevärkide, kaevude, reoveekanalisatsiooni, saunade, toiduaineteladude, külmutushoonete ja tapamajade korrashoidmine ja normaalse tegevuse jätkamine sõjaludes lihtsalt sel põhjusel, et esimest korda tuleb arvestada nakkushaigusi taotleva bakterioloogilise sõjapidamise võimalusega. Sel alal puuduvad ka suuril rahvail reaalsed teadmused, mis siis rääkida meist, kes me alati oleme harjunud käima nende sabas.

Vesi on hädatarvilik vahend lõõmavate tulikahjude lokaliseerimisel, kui ka allaheidetud püsiva mürggaasiga, näiteks üperiidiga, täidetud pommi plahvatuslehtrite ja jälgede neutraliseerimistööde juures. Kui hakkaksime vedela üperiidiga ülepritsitud maaala, maju ja teisi esemeid puhastama otseteed kloorlubjaga, siis tekib nende kahe aine omavahelise keemilise reaktsiooni tagajärjel nii suur soojushulk, et tekivad tuleleegid, mis võivad põhjustada ühelpoolt tulikahju, tulehaavu, teiselt poolt aga kiirendab reaktsiooni kuumus ülejäänud vedela üperiidi auruks muutumise protsessi. Ohk, mis täidetud üperiidi aarudest, tiheneb veelgi uute aurumasside juurdevoolust, omandades veelgi hävitavama, mürgisema ja surmatoo-vama iseloomu.

Loomulik, et see raskendab veelgi pääste- ja likvideerimistööid.

Et vältida tuleleekide tekkimist ja aurude kontsentreerimist, on tarvilik enne kloorlubjaga ülepuistamist üperiiti lahjendada, uhtudes teda veega laiali, ja alles siis asuda tema lõplikuks hävitamiseks kloorlubjapulbriga. Kahjuks pole mõned samariitlaste ja kaitseleidu vastavad koon-dised pööranud sellele tõsiasjale küllaldast tähelepanu.

Edasi on vesi kõigi gaasimürgistatute ravimisel ja abiandmisel vannide ja duši näol asendamatuks vahendiks. Kõik näiteks üperiidiga kokkupuutunud tööriistad, riided, mööblid, masinaosad — nii palju kui see on võimalik — tulevad aurutada kuuma auruga põhjalikult läbi vastavalt ehitatud aurutamisruumes ja aparaatides, et üperiiti hävitada täielikult. Samuti tulevad kõik kahtlased toiduainete, aedvilja tagavarad keeta vees, et neid muuta tarvitamiskõlblikeks.

Ja kui lisaks tuleb arvestada veel sõjagaasest ja nakkushaigusist mürgistatud kaevude, jõgede ja järvede vete puhastamise töid, siis võib kujutella, milline vastutusriikas ülesanne lasub linnade veevärkidel, puhastusseadmel ja vesivarustusüsteemil. Üksainsam ebaõnnestumine võib purustada rahva niikuinii viimse võimaluseni üleskrüvitud närvid. Selle otseimaks tagajärjeks on ohendamatu paanika, kaos ja halvemal juhtumil katastroof.

Loomulikult on siis õhurünnakute esimesed hoobid sihitud eeskätt veevärkide ja vesivarustusüsteemide purustamise poole.

Moodne vesivarustustehnika on seda võimalust juba hakanud arvestama, püüdes kohaneda uute võitlusviiside eriomadusile. Tallinna linna uue veevärgi ehitamisel toimiti meie parima gaasikaitseeriteadlase kaitsevägede gaasikaitse juhataja *can. chem. D. Buxhoeveden'i* arvamuste ja juhtnõuade kohaselt. Tuleb soovitada, et ka teised linnad ja alevid toimetaks oma vesivarustuse ülevaatusi, mille alusel oleks võimalik projektida kaitse võimalusi joogi- ja tarbevee reostamise vältimiseks mürggaaside ja epideemiaid tekitavate pisikute läbi.

Teiselt poolt on sama oluline hoida korras reoveekanalisatsioonisüsteemi, mis viibimata juhiks eemale kõik mürggaasest ja patogeenseist mikroobest infitseeritud reoveed erilisse puhastusseadmesse, kus veed puhastatakse lõplikult.

Veevärgid, nagu elektrijaamad ja teisedki vastavad asutised, kaitstakse ühelt-

poolt mehaanilise ja keemilise maskeerimise, moondamise nõuete kohaselt, teiselpoolt aga aktiivõhukaitsevahenditega, nagu hävitajad, zeniitkahurid ja -kuulipildujad, kõlapiüdjad ja helgiheitjad. Uulide all peituvate vesivarustustorustiku, reoveekanalisatsiooni, elektri- ja telefoni-kaablite säilitamiseks ja sobivaimaks kaitseks on küllalt tugev uulikate, sillutis. Tugev uulikate ei lase langevat aeropommi tungida sügavale maa sisemusse ja oma plahvatuse hoo mõjul panna liikuma suuri mullamasse, vältides seega purustusvõõs leiduvate torude ja kanalite kui ka hoonete alusmüüride purunemisi. On omanette probleem vältida hoonete kokkuvarisemist alusmüüride vapustuste tagajärjel, millised tekivad pommiplahvatusist. 100-kilogrammiline 3 km kõrgusel 250 m/sek. langev aeropomm lööb normaalmunakivisillutisega kaetud uuli 3 m sügava augu. Betoonmakadamkatte puhul ulatub sarnase pommi maassetungimine vaevalt 30 cm, s. o. 10 korda vähem. Hea on ka näiteks üperiidi hõlpsa likvideerimise mõttes klompkivisillutis, kuid ei milgil tingimusel asfaltkate. Asfalt absorbeerib üperiiti, nagu käsn vett, nii on asfaltkattega uuli raske lihtsate vahenditega puhastada üperiidist. See on üks kujukas näide, kus tsiviiltehnika on sügavas vastolus õhu-gaasisõja eritingimustega. Ka suured kõnniteil leiduvad kiviplaadid on õhusõja oludes hädaohtlikud.

Tavaliselt paiskab nende otsemasse lähidusse langenud aeropommi plahvatuse hoog neid õhku ja langedes alla sünnitavad nad raskeid ainelisi kahjusid ja nõuavad sageli inimohvreid. Dr. Oskar Häffner'i kirjatöös „*Flieger über Freiburg*“, on kirjeldatud juhtum, kus liitlaste lendurite õhurünnaku aegu Freiburgile 14. aprillil 1917 aeropommi plahvatuse jõud paiskas õhku üle 100 kg raske kiviplaadi uulilt. Viimane lendas üle majade, aedade ja langes purunedes paarsada m eemal seisva neljakordse maja katusele, lüües läbi hoone katuse ja neljanda korra lae; teine osa rusudest lendas veel kaugemale, purustades ühe sama suure hoone katuse.

Mullamassid, mis pommiplahvatuse jõust paisatakse üles on suuremad kui ehk teatakse arvata.

Põhja-Ameerika Ühendriikides tehtud katseist selgus, et 136-kilogrammise aeropommi plahvatuse jõud paiskas 65 m³ ja

1000-kilogrammisse aeropommi — koguni 750 m³ mulda lehtrist välja!

Väljudes sellest seisukohast, tuleb meie uulide betoonkatteid neis osis, mis asuvad suurte hoonete ja allmaiste torustikusüsteemide läheduses, kindlustada eriti tugevasti.

Nagu ülal on toonitatud korduvalt, pole enam kahtlust, et tulevases sõjas ei tarvitata bakterioloogilist elementi.

Katku-, koolera-, rõuge-, kõhusoetõve-, siberi katku, siis veel loomahaiguste, nagu rinnatõve-, nõle-, tatitõvepõlvikute kasutamise tsiviilelanikkude ja nende töö ja kariloomade hävitamiseks on esimesel hetkel nii julm, tülgastav oletus, et seda tahaks pidada mingiks painajalikuks, õudseks viirastuseks, kui mitte külm reaalsus ei esitaks traagilisi fakte.

Õieti oleme siin kõik omapärase psühholoogilise sugestiooni, mõjutuse all. Nagu inglise kolonel Fuller õigusega väidab, on iga uus, tundmatu relv esiotsa alati kaas-aegsete silmis julm, ebainimlik, kuratlik.

Pärast harjutakse. Keskajal sõimati püssirohtu, pidades teda vanasarviku enda leiutiseks, siis väriseti torpeedode, siis gaaside ja lennukite juures. Nüüd ollakse jõudnud mikroobisõja sarjamisele. Usume, et kolonel Fuller'il on õigus masside hingeelu tundmises.

Võimsate epideemiliste haiguste puhanguid on juba ürgajast peale olnud kõigi sõdade lahutamatuiks kaaslasiks ja seda hävitanud, mis mõök ja tuli jätnud ellu.

Ka meie maa on korduvalt neist tehtud puupaljaks.

Möödunud sõja ajal möllas väga laialatuslikult koolera ja tüüfus Karpaatides nii Vene kui Austria armeis.

Kas selles epideemias inimkäed olid teadvuslikult kaastegevad — on raske selgitada.

Kuid mõningaid fakte on õnnestunud siiski fikseerida.

Kui Saksa saatkond Rumeenias 1915. a. Rumeenia sõttaastumise puhul lahkus Bukarestist, laskis ta enne ärasõitu matta saatkonna aeda kastikesi rinnatõve ampulikestega. Teine juhtum avanes Lääne rindel, kus prantslased tabasid rinde rajoonis kahtlase isiku, arvatavasti sakslaste agendi, kelle taskudest leiti jällegi rinnatõve ampulle. Viimane on, nagu teada, üks raskemaid hobusehaigusi, mis ka inimesele nakatav.

Eesti Vabadussõja aegu möllas ida pii-

ril erilise hooga kõhusoetõbi, mille kätte langes meiegi mehi.

Saatuslikuks sai ta aga kodutuile ja löödud Loodearmee riismeile.

Needki salapärased faktid annavad küllalt alust oletamiseks, et sõdivate poolte käed pole just puhtad patogeensete mikroobide levitamisest.

Epideemiliste taudide kasutamise kalduvus lahingrelvana ja sellest tingitud rahuliku tsiviilelanikkonna meeletu seisund on häirinud Rahvasteliidu kui rahvaste südametunnistuse häält. 1926. a. kirjutati kõigi liitu kuuluvate rahvaste esindajate poolt alla lepingule mitte alata pisikusõda... kui vastaspool sellega enne ei tee algust! Tüüpiline kõigi Rahvasteliitu kuuluvate riikide ratifikatsioonikirjule on ka Eesti poolt 28. augustil 1931 me Pariisi saadiku poolt deponeeritud Prantsuse välisministeeriumi Lämmastavate, mürgiste või neile sarnlevate gaaside ja bakterioloogiliste vahendite sõjas tarvitamise keelu kohta käiva protokollit ratifikatsioonikirjas olev eriklausel: „Nimetatud protokoll kaotab täie õigusega sunduslikkuse Eesti Vabariigi Valitsusele iga vaenuliku riigi suhtes, kelle sõjaväed või kelle liitlased ei respektiiri keeldusid, mis protokollis ette nähtud.“

Järelikult on kõik riigid, ka meie, reserveerinud endile subjektiivse õiguse arutada ja kaaluda, kas vastane „respektiiri“ või mitte antud lubadusi.

Loomulikult interpreteerib seda igaüks oma huvide seisukohalt. Bakterioloogiline sõda, pisikute kasutamine hävitusvahendina toob põhjaliku pöörde kogu sanitaarala väljakujunenud praktikas. Kui mürggaaside kohta õigusega tähendatakse, et see on viinud sõja õpetlaste laboratooriumide seinte vahele, kus luuakse enneolematuid ja -tundmatuid mürggaase, mille vastu on raske ehk koguni võimatu luua vastukaitset, vähemalt tarviliku kiirusega, siis maksab see väide suuremal määral mikroobide, pisikute suhtes. Üks korralik bioloogiline laboratoorium, kümnekonna kvalifitseeritud õpetlase-bakterioloogiga suudab odavate vahenditega varustada kogu armeed katku-, kõhusoetõve-, koolera- ja teiste pisikute ampullidega.

Lendurite, luureagentide ja müüdavate hingede kaasabil on tarvis noid toimetada vastavasse paigusse, edaspidise paljune-mise ja surmava efekti saavutamise eest hoolitseb juba loodus.

Katk näiteks levib kohutava kiirusega rottide ja kirpude kaasabil. Koolera ja kõhusoetõve idud kantakse jõgede, järvede ja teiste vete kaudu riigi kaugemate osadeni. Siberi katk ja hobuste-rinna-tõbi laastab hobuseid, kariloomi. Mõjuvaimaks kaitsevahendiks on kaitserõugete süstimine. Kuid on kaheldav, kas meie sanitaarmeditsiinilised jõud suudavad ja evivad vastavaid tagavarasid, et toimetada massilisi süstimisi tarviliku kiirusega, kuis seda nõuab sõjaolukord.

Igal juhtumil tuleb linnade ja alevite vastavai organeil pöörata sellele tähelepanu ja võimalikult rohkel määral aineliselt tulla vastu oma sanitaarmeditsiinilisele personaalile mikroobisõja erivõimaste jälgimise suhtes välisliteratuuri abil ja tegelikkude eeltööde sooritamiseks. Seisundi tõsidus väärrib tõesti tähelepanu.

Katsetamisel on selgunud, et kunstlikult laboratooriumis kasvatatud, kultiveeritud mikroobid on kaugelt elujõulisemad, vastupanemamad, järelikult varustatud hoopis kõrgemate lahingvõimetega kui vabas looduses kasvanud pisikud. Kui kergesti ei või kõik tänini maksvad teravhoiulised juhised ja arstimid korraga osutada puudulikeks ja see oleks... katastroof.

Kaasaja bakterioloogia on võimeline kasvatama ka uusi, ennenägematu liike pisikuid. Aero-keemilis-bakterioloogiline sõda on ukse ees ja temaga opereeritakse, kui tõsiasjaga rahvusvahelises elus.

Elulise näitena ilmub ajalehes „Kaja“ kellegi prantsuse ajakirjaniku märkused kõnelusist Harbiinis ühe Kauge-Ida olukorra tundjaga.

„Aga millele tugevad enamlased Kauges Idas“, küsis autor oma partnerilt. „Nad teavad, kui viletsad on nende liiklemisvahendid?“

— „See on nende saladus!“ ütles asjast informeeritu. „Arvan, et nad rajavad oma lootusi lennukitele, keemiale ja bakterioloogiale. Te muidugi olete kuulnud salapäraseist koolera- ja katkujuhumeist mitmel pool siin, Mandžuurias. Vladivostoki kindluse kahurid ja bastionid ei kohuta kedagi, kuid nad on hädaohtlikud oma õudsete laboratooriumitega, kus Nõukogude valgeis kitleis kahurvälased ja bakterioloogid kultiveerivad katku, koolera ja kõhusoetõve mikroobe.“ Sanitaarkolonel M. Jervan oma artiklis ajakirjas „Sõdur“ nr. 9/10 kirjutab: „teaduse nõuete kohaselt läbiviidud ka-

nalisatsioon, puhtavee, keskmeierei piima, toiduaineteladude, järvede, kaevude infitseerimine patogeenseist pisikuist osutub võimsaks relvaks vaenlase hävitamiseks ja seljataguse desorganiseerimiseks.

Kaalumisel olevat koguni vastavais asutisid kuulide ja mürskude infitseerimine taude levitavate pisikutega või nen-

de mürkidega, millised ka vähema kriimustuse ja haava puhul mürgistust ja surma võivad tuua.“

On vist raske minna kaugemale. Tagasi barbaarsusse, tagasi pimedamasse keskaega, maha igasugune kultuur, tsivilisatsioon — on vahenditaks muljeks kui kujutella tulevikusõja eriomadusi.

Rahvahääletuse sunduse täitmisest.

H. V. Dahl.

Teatavasti tegi Riigikogu poolt 1931. a. vastuvõetud Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muudetud § 37 rahvahääletusest osavõtmise sunduslikuks sellisel juhtumil, kui on rahvahääletusel Põhiseaduse muutmise eelnõu. Kuigi see muudatus selle omakord jälle juba on muudetud, pakub siiski huvi vaadelda, kuidas teostus sellise sunduse täitmine tegelikus elus. Kuna siin oli tegemist esmakordse sundusega kodanikkude põhiõiguste teostamise alal, mille jaoks puudusid igasugused traditsioonid ja lähemad seletused nii administratiivses kui kohtulikus praktikas, siis on see huvitav vaadelda juba selle poolest, kuidas loob teatud uus korraldus omale teed tegelikus elus.

Selle seaduse muutmise põhjal teostati rahvahääletust 1932. a. 13.—15. augustini. Kuna hääletus oli määratud kesk suvitusajaga, siis tuli väga paljudel kodanikel kas hääletada väljaspool oma alalist elukohta või hoopis mitte hääletada, jäädes seetõttu nende omavalitsuste juurde, kus nad olid hääleõiguslike kodanikkude nimestikes, mittehääletanute arvele.

Kuna üle ühe kümnendiku kõigest hääleõiguslikest kodanikest eluneb Tallinnas, ja Tallinn, kui meie ainuke suurlinn, on selline keskus, kus esinevad enam-vähem kõik seaduse täitmisega seotud iseäraldused, võtame alljärgneva analüüsi aluseks hääletuse sunduse täitmise Tallinnas, kust ka suurimal arvul elanikke suve puhul asub väljaspool linna suvitamas. Seks on see materjal veel eriti kohane seetõttu, et Tallinn oma suure liikumisega viis nii mõnedki mittehääletajad enne trahvikäskude kohalejõudmist teistesse elukohtadesse, mistõttu need ajasid oma trahvist vabastamise asju ka väljaspool Tallinna asuvais kohtuis, samuti teostus neilt trah-

vi sissenõudmine väljaspool Tallinna asuvate politseiasutuste kaudu.

Hääleõiguslike kodanikkude nimestikesse kuuluvuse määrab kindlaks Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 22 järgmiselt:

„Alalistesse nimekirjadesse kantakse kodanikud, kes nimekirja täienduse ja paranduse ajaks vastavasse hääletamisjaoskonda elama asunud, vastavasse kaitsevæjaoskonda paigutatud või hääleõiguslikuks saanud.

Alalistest nimekirjadest kustutatakse maha kodanikud, kes lahkunud nimekirja täienduse ja paranduse ajaks hääletamisjaoskonnast või vastavast väeosajaoskonnast või kaotanud hääleõiguse.

Keegi ei või rohkem kui ühes jaoskonnas nimekirjas olla.“

Nimestikkude parandamise ja täiendamise ajad määrab kindlaks sama seaduse § 21, nimelt 10.—25. maini ja 30. oktoobrist — 15. novembrini, kusjuures Tallinna, Tartu ja Narva kohta on tehtud erandid ja nende nimestikkude parandamine toimub 1.—15. veebruarini ja 30. oktoobrist — 15. novembrini. Ka kaitsevæosile on määratud erilised tähtajad, nimelt iga kolme kuu järele 1.—10. kuupäevani, arvates 1. jaanuarist.

Seega avaldab mõju nimestikesse kuuluvusele ainult nimestikkude täiendamise ja parandamise ajal kohalelunemine, kusjuures mitteelunemise puhul nimestikoolija kuulub järgmisel täiendamistähtajal kustutamisele, kuna aga äraolemine sellest kohast, kus ta on nimestikus, kahe parandamisaja vahemikus, ei õigusta tema kustutamist nimestikust. Sel korral on juba harilikemalgi ajal see puudus, et isik võib seaduse põhjal siiski kuuluda kahte kohta hääleõiguslike kodanikkude nimestikesse, kuigi § 22 kolmas lõik seda

otse keelab. Seda just seetõttu, et kevadine nimestikkude parandamise tähtaeg suuremail linnadel erineb valdadest ja väiksemaid linnadest. Nii võib isik eluneda veebruaris esimesel poolel Tallinnas, Tartus või Narvas ja kuulub seetõttu ka vastava linna hääleõiguslike kodanikkude nimestikku, kuid ta võib enne mai algust asuda elunema maale või mingisse väiksesse linna ja sealne omavalitsus on kohustatud teda võtma oma nimestikku, ootamata isikult mingit sooviavaldust, sest ta eluneb seal nende nimestikkude parandamise ajal 10. ja 25. mai vahemikus. Suurem linn, kus ta aga elunes veebruaris ja seetõttu võeti ka sinna nimestikku, kustutab ta aga alles siis, kui ta novembriks, uueks parandamisajaks, sinna tagasi pole ilmunud. Nii kuulub ta aga seaduse enda põhjal maist novembrini kahte kohta nimestikku. Samasugune lugu on nendega, kes astunud kaitseväeteenistusse, kus nimestikke parandatakse neli korda aastas. Nii võis isik eluneda veebruaris esimesel poolel Tallinnas, Tartus või Narvas ja samal kuul või järgmisel astuda kaitseväeteenistusse, kus teda aprilli algul võetakse nimestikku, kuna ta aga novembrini kuulub ka vastava tsiviiljaoskonna nimestikku. Siin võib isik isegi samas linnas olla kahes kohas hääleõiguslike kodanikkude nimestikus, kui ja jäi samasse linna kaitseväeteenistusse, kus ta elukoht oli enne kaitseväeteenistust. Kahtlemata soodustab see kahekordset hääletamise võimalust. Lisaks sellele annab sama seaduse § 26 isikuile veel õiguse lasta end igal ajal võtta nimestikku, milleks tal tuleb tõestada oma hääleõigus, kuid mitte senisest kohast hääleõiguslike kodanikkude nimestikust kustutamist. Viimaste tõestuste andmine oleks ka tehniliselt võimatu, eriti selliseis kohades, kus elanikkude liikumine on väga suur ja elukohta vahetajate arv tõuseb tuhandeisse või mõnikord isegi kümneisse tuhandeisse. Seetõttu oli siis ka paratamatu, et sunduslikul rahvahääletusel jäi järele terve rida isikuid, kes seaduse põhjal kuulusid hääleõiguslike kodanikkude nimestikku, kuid olid seaduslikus korras ka mujal nimestikes, kus ka täitsid oma hääletamiskohustuse, ilma et neil oleks meenunudki sellest aru anda sellele omavalitsusele, kelle nimestikku ta kuulus, eriti veel juhtumil, kui ta, nagu juba tähendatud ülal, seaduse enda põhjal kuulus kahte kohta nimestikku.

Nii ei hääletanud tervelt 20 467 alaliselt Tallinnas elunevat isikut, kuid kõigest 4090 neist esitas seletusi oma mittehääletamise kohta, kuna 16 377 isikut jäi nimestikkude järgi mittehääletajaiks. Sellest arvust kustutati üle 70-aastase vanaduse tõttu linnavalitsuse vastava organi oma algatusel 1653 isikut. Peale selle kustutati veel nimestikest 7224 isikut, kelle kohta oli andmeid, et nad olid niikaua Tallinnast ära olnud, et nad juba pidid loomulikult leiduma ka valdade või alevite nimestikes, kuigi, nagu juba tähendatud, nad seadustähe järgi ka kuulusid Tallinna nimestikku. Nii jäi isikuist, kes mingeid avaldisi ei esitanud, trahvitute nimestikku 7500 isikut. Peale selle jäi neist, kes küll olid esitanud palve trahvi ärajätmiseks, kuid polnud esitanud tarvilikke tõendisi vabandavate põhjuste olemasolu kohta ja kelle palved seetõttu jäid rahukdamata, trahvi alla veel 740 isikut, nii et Tallinnas üldse jäi trahvitute nimestikku tervelt 8240 isikut. Kuna linnavalitsus otsustas määrata neile, kes polnud mingeid avaldisi esitanud, trahvi seaduses ettenähtud ülemmäära järgi 5 kr. isikule, ja neile, kes olid esitanud küll palveid, kuid need ei põhjastanud trahvi ärajätmist, 2 või 3 kr., arvestades vabastamispalves ettetoodud asjaolude iseäraldusi, siis tõusis määratud trahvisumma 36 371 kroonile.

Püüame nüüd lähemalt vaadelda nende 8240 isiku suhtes kirjavehetust pidades selgunud asjaolusid seaduse täitmise kohta.

Seaduse täitmine kodanikkude poolt.

Esimene ning suurem põhjus, mis tekitas ametiasutisile palju asjatut tööd, oli mujal hääletamisest või vabandavaal põhjusil mittehääletamisest mitteteatamine. Nagu selgus, oli isikuist, kellele määrati trahvi, ja seda seadusega täiesti kooskõlas, ometi väga palju neid, kes olid tarvilikud abinõud võtnud käsile oma hääletamiskohustuse täitmiseks, kuid ei esitanud sellele omavalitsusele, kelle nimestikku nad kuulusid, selle kohta mingeid tõendisi ega ka isegi mingit teadet, mistõttu oli täiesti võimatu teada, et nad mingis ajutises elukohas olid täitnud oma hääletamiskohustuse. Püüdes järeldada saabunud andmeist, mis põhjustas sellist massilist seaduse mittetäitmist, paistavad

silma järgmised asjaolud: 1) Seaduse mitteteadmine. Hoolimata korduvaist selgitavaist märkust ja ka ametlikest teadaandeist ajakirjanduses ja isegi nimelisel tunnistisel, ei suudetud ometi mõista oma kohuseid. 2) Kartus anda ära hääletamisest osavõttu tõestavat dokumenti. 3) Loidus. Leidus terve rida isikuid, kes küll teadsid, et neid tuli esitada teadaanne ja dokumendid, kuid kes sellest ei hoolinud, arvates, et seda jõuab teha ka edaspidi. Ühesõnaga, isikud, kes alles siis hakkavad täitma oma kodanikukohuseid, kui politsei juba on ukse taga. 4) Mingi omapärane iseteadvus. Öeldi lihtsalt: „Mis see minu asi on. Olen hääletanud. Kui neil tarvis dokumente, nõutagu ise.“ Oli isegi juhtumeid, kus kohus andis isikule tähtaja mujalhääletamise või vabandavate põhjuste kohta dokumentide esitamiseks, kuid isik löi käega ka nende peale ja ei vaevunudki astuda samme oma õiguste tõestamiseks. Kui siis ka vabastamispalve tõestamatuse pärast oli jäetud rahuldamata, esitati dokumendid alles siis, kui tuldi trahviraha pidama palgast kinni või määrati juba oksjon. Siis tehti seda muidugi suurte süüdistustega ja etteheidetega ametiasutisile, kuigi isik ise ainuüksi oli süüdi oma kohuste mittetäitmisel seaduslikul tähtajal.

Ka trahvi sissenõudmisel politsei poolt oli kodanikkudega rida raskusi. Väga sageli keeldusid isikud ära andmast tõestavaid dokumente, eriti mujalhääletamise kohta, kuigi seadus nägi ette, et vabandavaid asjaolusid tõestavad dokumendid tulevad esitada omavalitsusele. Väga naliud nurisesid, et neid olevat trahvitud ülekohtuselt, kuna nad olevat täitnud oma kodanikukohused, kuna trahv oli neile määratud seetõttu, et nad polnud esitanud mingit teadet selle kohta, et nad olid täitnud oma kohustused mingis ajutises euhokas.

Politsei trahvide sissenõudjana.

Nagu juba tähendatud ülal, oli trahvitute arv väga suur. ja seda mitte ainult Tallinnas, vaid ka teistes linnades ja isegi maal, nii et politseijaoskondadel tuli paari tuhande kirjavahetuse ümber erakorralist tööd, kusiuures politsei ei saanud selle eest seaduse põhjal mingit erilist tasu ega ka sissenõudmisrahasid, mida politsei saab teatud maksude sissenõudmisel. Pealelõvi oli maksude kättesaamise protsent väga väike, kuna rõhuv enamuse toi-

metisi lõppesid mingi vabandava asjaolu olemisega või maksuvõimetusaktiga. Üldse paistis silma, et väga suurel arvul ei võtnud hääletamisest osa just selliseid isikuid, kel polnud mingit varandust ega sissetulekut, millest oleks võidud trahvi sisse nõuda. On loomulik, et selline „tühja töö“ tegemine ja seejuures kuulda sageli veel kodanikelt teenimatuid märkusi, polnud politseile kuigi meeldiv ülesanne.

Ka siin avaldus, et politsei pole valimiseaduste tõlgitsemisel just väga kompetentne. Nii leidus sageli märkusi kirjavahetusil, et isik olevat Tallinnast lahkunud enne rahvahääletust ja puuduvat igasugune seaduslik alus tema trahvimiseks Tallinnas, kuna ka politsei märkus uuesti tõestas, et ta elunes ometi Tallinnas sellisel ajal, mis kohustas teda pidama Tallinnas hääleõiguslike kodanikkude nimestikus ka hääletamisajal ja jälgima tema osavõtmist või mitteosavõtmist hääletamisest. Ka karistatud isikute valimisõiguse tõlgitsemisel oli omavalitsusel raskusi politseiga, sest sageli tagastas politsei kirjavahetusi täitmata, põhjusel, et isik on karistatud ja tal polevat hääletamisõigust, kuna nende karistuse tagajärjed valimisõiguse suhtes aga olid iganud juba enne rahvahääletust.

Ka politsei praktika oli väga suuresti erinev üksikute jaoskondade vahel. Oli jaoskondi, kes igal juhtumil, kui isik esitas mingi dokumendi, kohe saatis kirjavahetuse täitmata tagasi, kuigi need asjaolud sugugi ei õigustanud trahvi ärajätmist. Oli aga jaoskondi, kes toimisid väga täpselt seaduse kirjatähe järgi, ja ei lõpetanud ilma kohtuta mingit sissenõudmist, vaid saatsid kohtule otsustamiseks ka need asjad, mille kohta esitatud tõestustest oli käegakatsutavalt selge, et isikul oli õigus trahvist vabaks saada. Osa jaoskondi toimis aga nii, et saatis need asjad, mille kohta oli selge, et isik tõesti kuulub trahvist vabastamisele, kohe ühes vastavate dokumentidega omavalitsusele asja lõpetamiseks, kergendades sellega tunduvalt rahukohtunikude töökoormat.

Osa politseijaoskondadega oli raskusi algdokumentide saamisega vabandavate asjaolude kohta. Kuigi Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 37 näeb ette, et trahvi ärajätmiseks omavalitsuse poolt tulevad omavalitsusele esitada tõendusd vabastavate asjaolude kohta, keeldus üks osa politseinikke seda tegemast, nõudes oma märku-

sele dokumendiõigusi, kuigi selles sageli polnud näha, kas politseinikule oli üldse esitatud mingit dokumenti isiku väite tõendamiseks või põhjendus see märkus lihtsalt isiku suulisel seletusel, või kui oli näha, et isik oli esitanud mingi dokumendi, puudus sellel üldjuhisenal alati selgus, kuivõrd dokument tõestas just neid asjaolusid, mis võisid olla aluseks trahvi ärajätmiseks, nii et peale puhtformaalse vajaduse oli algdokumendi järele ka möödapäasmatu praktiline vajadus trahvi ärajätmise küsimuse otsustamisel. Oli ka juhtumeid, mil politsei saatis hoopis V Riigikogu valimisest osavõtmise kohta tunnistise, jättes selle põhjal rahvahääletusest mitteosavõtmise trahvi nõudmise täitmata. Selliseid juhtumeid oli pealegi mitu.

Kohtupraktika.

See kord polnud uus ainult kodanikele ja politseile, vaid ka kohtuile, kellele tuli siin rajada teed uut laadi asjule, milleks puudus praktikas väljakujunenud kord ja traditsioonid. Seetõttu puudub siin esijoonel silma suur erinevus üksikute kohtute vahel. See erinevus avaldus: 1) Küsimuse lahendamisel kas arutada rahvahääletusest mitteosavõtmise trahvist vabastamise asju administratiiv-, kriminaal- või tsiviilasjadena? Osa rahukohtunikke arutas neid asju kriminaalasjadena, kui seaduses ettenähtud kohuste mittetäitmise puutuvaid, osa jälle tsiviilasjana, kuid suurem osa — administratiivasjana. Osa rahukohtunikke arutas esimesed asjad kriminaal- või tsiviilasjadena ja hilisemad — administratiivasjadena. Osa pole oma teates aga sugugi märkinud, kas asi arutatud kriminaal-, tsiviil- või administratiivasjana. 2) Kas kutsuda asja arutamise juurde trahvimääranud asutise esindajaid või mitte? Suurem osa Tallinna rahukohtunikke ei kutsunud esindajat, kuid väheem tegi seda, samuti kutsusid ka esindajat väljaspool Tallinna asuvad rahukohtunikud. Viimaseist teatas osa asja arutamisest, märkides juurde, et esindaja saatmine pole sunduslik. 3) Kelle esindajat kutsuda? Osa rahukohtunikke kutsus asja arutamise juurde Tallinna Linnavalitsuse, kui trahvimääraja asutise esindaja, kuna teised — Tallinna Linna Statistikabüroo esindaja, kelle poolt Tallinna Linnavalitsuse vastava korralduse

põhjal saadeti välja trahvinõudmislehed. 4) Kellel kutsuda välja esindaja? Osa rahukohtunikke kutsus esindaja kaebealusena, teised — kaevatuna, kolmandad — trahvijana. 5) Asja arutamise kord. Osa rahukohtunikke arutas asja määruskorras, kutsumata välja asjaosalisi. Teised kutsusid välja asjaosalised. Osa kuulas üle ja kutsus kohtusse kaebaja poolt ülesantud tunnistajad, kuna üks rahukohtunik jättis tunnistajate tõendusel põhjenevad palved rahuldamata, märkides neile, et üle 50 km eemalolekut ei saa tõestada tunnistajate seletusega, vaid ainult dokumentidega. 6) Otsuste motiveerimine. Osa rahukohtunikke märkisid tühistamisotsuses ainult, et kaebaja palve väärrib rahuldamist või ei vääri, jättes kõrvale igasugused motiivid, kuna teine osa märkis väljasaadetavaile otsuseile vabastamist põhjustavad asjaolud ja vastava seadusparagrahvi. 7) Otsuste saatmine. Osa saatis oma otsused Linnavalitsusele, teine osa — Linna Statistikabüroole, kuna kolmas osa saatis need ainult politseile. Osa teatas ainult kirjateel, et need ja need isikud on trahvist vabastatud ja nende palved on jäetud rahuldamata. Üks osa kirjutas lihtsalt trahvilehele, et isik on trahvist vabastatud, s. o. lähema seletusega. Teised jälle lisasid juurde oma määruse, resolutsiooni või motiveeritud otsuse. 8) Politsei juurduse nõudmine. Üks rahukohtunik (väljastpoolt Tallinna) tagastas isiku vabastamispalve läbivaatamatuna, põhjendades seda sellega, et asjale polnud lisatud juurde politsei juurdust.

Lahkumineku olulisimaks põhjuseks oli siin nimelt Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 37, p. 3, mis loeb hääletusest mitteosavõtmise mõjuvaks põhjuseks „hääletamise ajal hääletamise ruumidest eemalolek üle 50 km.“ Üks osa rahukohtunikke vabastas selle punkti põhjal kõik need isikud, kes hääletuspäevil olid oma alalise elukoha hääletamisjaoskonnast eemal üle 50 km, kuigi isikul võis õige lähedal olla mingi teine hääletusjaoskond ja ta ka selle juures elas niikaua, et tal seaduses ettenähtud tähtaegade piires oli küllalt võimalusi lasta end võtta selle jaoskonna nimestikesse Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 26 ettenähtud korras ja tähtajul. Kui

oletada, et seaduseandja tõesti oleks tahtnud vabastada kõik isikud, kes asusid oma alalise elukoha hääletamisjaoskonnast eemal üle 50 km, siis oleks loomulikult pidanud see leiduma kuidagi väljendatuna ka seaduse tekstis, et vabastamise põhjuseks on eemalolek ühe teatud jaoskonna ruumest, või vähemast oleks hääletusruumist pidanud siis rääkitama ainsuseski, kuid seadus annab ses punktis „hääletamisruumid“, ilma kitsendava tõlgendusega, üldises mõistes ja seda isegi mitmuse vormis. Seepärast vabastas osa rahukohtunikke selle punkti põhjal ka ainult need kodanikud, kes viibisid hääletusajal üle 50 km eemal sellisest jaoskonnast, kuhu tal seaduse § 26 põhjal oli võimalik lasta end võtta hääletajatenimestikesse.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 37 teine lõik lausub: „Põhiseaduse muutmise rahvahääletamisest osavõtmine on kohuslik igale hääleõiguslikule kodanikule.“ Seega oli püstitatud üldjuhul, mille järgi hääletusest osavõtt oli kõigile sunduslik, ja mitteosavõtjad langesid trahvi alla. Sellest üldjuhusest loendas seadus eranditena teatava liigi asjaolusid, mis on vabandatavad hääletusest mitteosavõtmise puhul ja põhjustavad trahvi ärajätmist. Need vabandatavad erandid olid seaduses loendatud järgmiselt:

„1) vanus üle 70 aasta;

2) haigus, kehavigastus või lähema perekonnaliikme surm või raske haigus;

3) hääletamise ajal hääletamise ruumidest eemalolek üle 50 km;

4) looduslikud või muud võitmatud takistused;

5) edasilükkamatu ameti- või kutsekohuse täitmine.“

Teatavasti pole lubatav tõlgendada erandeid laiemas mõttes. Seega loomulikult ei saaks vabastada ühtegi isikut mingil põhjusel, mis kõnesolevas loendis pole toodud erandina. Üldjuhusest lükati loomulikult tagasi ka sellised palved, milles paluti trahvist vabastamist põhjusel, mis seaduses polnud nähtud ette vabandavatena, kuid siiski oli ka korduvaid kõrvalekaldumisi sellest põhijuhusest, ja leidis rahukohtunikke, kes tõlgendasid ometi erandeid laiendavas mõttes, vabastades isikuid trahvist ka selliseil põhjusil, mis polnud sugugi seaduses nähtud ette vabandavatena. Selliseist võiks mainida:

1) Üks rahukohtunik vabastas trahvist isikud põhjendades oma otsust lausega „...et ta teadmatuse tõttu eksinud“ (Trahvinõudmislehed n-rid 2696 ja 4436).

2) Vabastati põhjusel, et isik polnud saanud valimislehte, motiveerides otsust sellega, et Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 68 põhjal tulevad valimislehed saata isikule koju kätte, jättes aga täheldamata, et sama § kolmas lõik ütleb: „Kodanikudel, kel õigus saada nimelisi tunnustusi, kes aga neid ei saanud, antakse need välja käesoleva seaduse § 21 ettenähtud asutustest enne esimest valimispäeva.“ Samuti ei arvestatud ka seda, et selline asjaolu polnud seaduses nähtud ette vabandavana põhjusena. (Trahvinõudmislehed n-rid 3486 ja 3860.)

3) Ühe otsuse motiiviks on võetud, et isik „...vähe aega enne hääletamist Nõmmelt Tallinna kolis.“ (Trahvinõudmisleht nr. 2818). Teatavasti on Tallinna ja Nõmme vahet kõigest 8 km.

4) Üks on vabastatud põhjusel, et „...viibis rahvahääletuse ajal Kehras puhkusel.“ (Trahvinõudmisleht nr. 4090). Teatavasti on Tallinnast Kehra 40 km.

5) Ühe vabastamise motiiviks tuuakse ette: „...on 69 a. vana ja elab Jaani kiriku vanadekodus.“

6) Ühe vabastamist motiveeritakse sellega, et „...sai puhkus lubatud 23. juulist — 23. augustini 1932“, kusjuures pole märgitudki, kus ta veetis oma puhkuse (Trahvinõudmisleht nr. 4460).

7) Ühe vabastamist põhjendatakse sellega, et „...elas põõningul...“, kust tema valimisedel kaduma läks“, mis ka on kahe tunnustaja poolt tõestatud (Trahvinõudmisleht nr. 7365).

Loomulikult ei saa ühtegi neist asjaoludest arvestada seaduses ettenähtud vabandava põhjusena.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 37 põhjal on rahukohtuniku otsus lõplik ja selle peale pole nähtud ette edasikaebust. Siiski oli aga juhtumeid, kus rahukohtunikud otsustasid ümber asju, mis kord oli otsustatud, kas enda või teise rahukohtuniku poolt. Nii vabastas üks rahukohtunik 7. aprillil 1933 isiku trahvist, kelle vabastamise palve oli teise rahukohtuniku poolt jäetud rahuldumata 14. veebruaril 1933. Kuna Tallinna Linna Statistika-

büroole saadetud andmeist pole näha, millega motiveeris üks oma rahuldamatajätmist ja teine oma vabastavat otsust, siis puuduvad selle kohta igasugused lähemad andmed. (Trahvitoiming nr. 6444.) Kahe hiljem ümberotsustatud asja kohta motiveerib rahukohtunik oma otsust järgmiselt- „...see asjaolu on tõendatud küll peale kohtumäärust 31. detsembrist 1932. a., kuid kohus varem pole kaebajale võimalust annud tõendavaid dokumente esitada, otsustas: ...kohta tehtud määrus 31. detsembrist 1932. a. tühistada ja teda vabastada 5 kr. trahvist, mis talle määratud rahvahäaletamise seaduse § 37 põhjal.“ (Trahvitoimingud n-rid 1525 ja 1596.) Nii on ühe rahukohtuniku poolt tühistatud kaks otsust, mis mõlemad olid tehtud 31. detsembril 1932, kuna üks tühistati 22. ja teine — 23. jaanuaril 1933, seega mõlemal juhtumil üm-

margusekt kolm nädalat pärast otsuse tegemist. Rahukohtunik on asja arutanud kriminaalasjana. Teatavasti kuulub Kriminaalkohtupidamise seaduse §§ 127 ja 129 põhjal rahukohtuniku otsus välja kuulutamisele üldjuhiseks samal istungil, kus asja arutamine lõppes, või keerukamail juhtumel hiljemalt kolme päeva jooksul. Seega siis muutis järelikult rahukohtunik oma otsuseid, mis ammu juba oli välja kuulutatud.

Nagu juba tähendatud ülal, ei teatanud suur osa rahukohtunikke üldse ei otsuste motiive ega sageli ka mitte, kas asja arutati kriminaal-, tsiviil- või administratiivasjana. Mõni ei märkinud isegi juurde, millise jaoskonna rahukohtuniku poolt asi otsustatud, seetõttu jääb olemasoleva materjali põhjal kättesaamatuks nii mõnigi küllalt huvitav asjaolu.

Vastutavaile kohtadele vastutusvõimelised ametnikud!

Linna- ja alevivalitsusil on tulnud mitmel puhul kannatada tunduvald kahjusid oma ametnikkude kuritarvituste läbi. Mõnel juhtumil on ühe või teise ametniku süü pärast tulnud kirjutada lootusetuiks võlgadeks kümneisse tuhandesse kroonesse ulatuvaid summasid. On loomulik, et sellised nähted häirivad omavalitsuste esinduskogusid ja valijaskonda. Nii mõnigi kord on see tulnud tuluks vastasrinnale, kes ei viivita kuulutamast süüdlasiks omavalitsuste valitud juhte nõrgas järelevalves.

On õige, et hästikorraldatud järelevalve suudab vältida nii mõnegi suurema kuritarvituse tekkimise, kuid kaugeltki ei anna otsustavaid tulemusi iga kord ja igal juhtumil. Ametnik on alati paremini kursis oma asjaajamise korraga, kui revisent, ja kui ta on juba kord laskunud kuritarvituse teele, siis leiab ta ikka mõne võimaluse, mille abil varjata revidendi eest tõelist olukorda vähemalt lühemaks või pikemaks ajaks. Kui kaks või rohkem ametnikku teevad kuritarvituse omavalitsusel kokkuleppel, s. o. aidates üksteisele kaasa, siis on selle avastamine juba hulga raskem, kui ei tule appi mõni õnnelik juhus.

Et vältida ainelist ja moraalset kahju, mis kuritarvitused toovad endaga kaasa, on hakatud viimasel ajal, eriti volikogude surve, nõudma vastutavalt ametnikelt

kautsjone, millega katta kahjud, kui seesugused peaksid tekkima asjaosaliste ametnikkude süü läbi. See on aga viinud varanduseta ametnikud väljapääsmatusse seisundisse. Rikkal inimesel on teenistuskohast peamiselt igavuse peletamiseks, mitte aga hädaliseks tarviduseks, aga seegi pärast on neil tee lahti seda saada, kuna varanduslikult vaesed inimesed peavad endiselt kuuluma töötute hulka.

1920. a. peale töötab hea eduga Tallinnas Eesti Vastutavate Ametnikkude Ühing, kelle kaudu on võimalik ka mitte-rikkail esitada reaalne tagatis vastutava teenistuskoha jaoks. Mainitud ühing seisab vastastikkuse vastutuse alusel, s. o. kõik ta liikmed vastutavad oma osamaksuga ühe ja üks kõigi eest. Kui selle tagajärjel osamaks väheneb, on sunduslik selle täiendamine endisele kõrgusele Tallinna Börsikomitee poolt määratud ajaks. Iga üksiku liikme osamaks on 250 kr. Ühingu vastutusvõime ulatub praegu üle 50 000 kr. ja ühinguga on sõlmitud vastutusvahekorrad juba mitmed omavalitsused, rääkimata riigi- ja eraasutisist. Eriti tihe side on loodud pankadega.

Eesti Vastutavate Ametnikkude Ühing töötab kaubandusseaduse alusel ja selle ettevõtte ellukutsumisel on olnud mõnesugusel määral eeskujuks Vene börsiartellid, kel 200-aastane edukas ajalugu seljataga.

L. M.

ELL tegevusest.

ELL juhatuses koosolekul 10. veebruaril 1934 esitas ELL juhatuses liige Viljandi linnapea A. M a r a m a a ELL esindajatekogu koosolekul 11. veebruaril 1934 ettekantava referaadi „Lastekasvatuse-toetusfondi loomine ja alimentide kättesaamise kindlustamine“ resolutsioonid ja dr. P. J o h a n s e n — tema poolt välja-töötatud Linnade vappide ja lippude tarvitamise seaduseelnõu ja vastavate määruste koostamise juhtnõid.

Kaalunud neid, otsustati esitada need ELL esindajatekogule kinnitamiseks.

ELL esindajatekogu koosolek peeti 11. veebruaril 1934 Tallinnas, raekojas.

ELL esimees Tallinna linnapea A. U e s s o n, avanud koosoleku, teatas, et surma läbi on lahkunud ELL esindajatekogu liige J. M e t s a t a l u — Narva, ELL esindajatekogu liikme asetäitja E. S a a r — Sindi ja ELL büroo endine juhataja ja nõunik H. N e u h a u s, kelle mälestust austati püstitõusmisega.

ELL büroo juhataja V. S m e t a n i n, kirjeldanud lühidalt ELL ülesandeid, esitas ELL 1934./35. a. tegevuskava, millest nähtub, et ELL peamiseks ülesandeks on, nagu varemaltki, linnade ja alevite huvide kaitse seadusandliku töö juures.

Lastekasvatuse-toetusfondi loomisest ja alimentide kättesaamise kindlustamisest refereeris ELL juhatuses liige Viljandi linnapea A. M a r a m a a.

Kuulanud referaadi, otsustati ühineda referendi poolt esitatud ja ELL juhatuses poolt heakskiidetud ettepanekutega.

1. Tuleb anda uus alimentideseadus, mis kiirustaks, hõlbustaks ja kergendaks alimentide nõudmise protsessi ja kindlustaks väljamõistetud alimentide kättesaamise.

2. Tuleb anda lastekasvatuse-toetusfondi-seadus, mis kohustaks kõiki terveid kodanikke 30—60 eluaastani teatud varandusliku ja perekonnaseisu juures võtma osa lastekasvatamise kohustusest, kasvatades lapsi tegelikult või makstes lastekasvatuse-toetusfondi heaks. Sellest fondist aga makstagu igakuist toetusraha igale emale, kellele seadused ja määrused annavad seks õiguse.

3. Tunnustada mõlemad seadused, s. o.

alimentide ja lastekasvatuse-toetusfondi, kiireks ja nõuda nende rutulist avaldamist ja elluviimist.

4. Tööraamatusse tuleb lubada märkida kohtuotsusega väljamõistetud alimentid ja kohustada tööandjaid pidama neid kinni alimentidemaksja töötasust.

Linnade vappide ja lippude tarvitamise seaduseelnõust ja vastava määruse koostamise juhtnõoest refereeris Tallinna Linna Arhiivi abijuhataja dr. P. J o h a n s e n.

Kuulanud referaadi, otsustati kiita heaks järgmine seaduseelnõu:

Linnade vappide ja lippude tarvitamise seadus.

§ 1. Igal Eesti linnal võib olla oma vapp ja lipp.

§ 2. Linna vapi ja lipu täpsed joonistused ühes värvide ja lipu suurusega esitatakse Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

§ 3. Linna vapi, lipu ja pitsati algkuju ühes kirjelduse algtekstiga säilitatakse vastava linna arhiivis.

§ 4. Linna vapi ja lipu tarvitamise ainuõigus on vastava linna linnavalikogul, linnavalitsusel ja neile alluvail asutisil.

§ 5. Linna vapi ja lipu tarvitamise kord määratakse lähemalt kindlaks vastava määrusega.

Ühtlasi otsustati kiita heaks ka Juhtnõid linna vapi ja lipu tarvitamise määruse koostamiseks.

1. Linna vappi tarvitatakse linnavalikogule, linnavalitsusele ja nende asutistele pitsateis.

2. Linnavalitsuse suure pitsati läbimõõt on 5 sm., kuna linnavalitsuse väikese, linnavalikogule ja -asutistele pitsati — 4 sm.

3. Linna vapi tarvitamine on lubatud veel linna trükitud väljaandidel, plankidel, linna ametnikkude, kohaliku kaitseliidu ja tuletõrje vormidel, linna sõidukeil, linna koolide lippudel ja linna majade välisel või seesmisel küljel.

4. Linna lipu tarvitamine on lubatud vastava linna administratiivpiires linnavalitsusele, -asutisile ja -koolele Riigilipu tarvitamise määruse (RT 5 — 1934) alusel.

5. Peale Riigilipu tarvitamise määruses loendatud juhtumite on lubatud tarvi-

tada linna lippu ka teisil, kohaliku tähtsusega päevil.

6. Linnavalitsus võib oma äranägemise järgi lubada tarvitada linna vappi ja lippu ka eraorganisatsioonile ja -isikuile.

7. Linna vapi ja lipu omavolilist tarvitamist, ka moonutatud kujul, teiste poolt karistatakse Riigivapiseaduse (RT 117/118 — 1925) alusel.

Uutest vooludest omavalitsuste organiseerimisel välismail refereeris V. Smetanin, andes üksikasjalikku ülevaadet omavalitsuste praegusest korraldamisest Itaalias ja Saksamaal, kus on loobutud kollegiaalse valitsemise põhimõttest ja mindud üle „juhi“ valitsemise põhimõttele.

ELL esindajatekogu liige L. Hääl — Võru — tänab soojel sõnul ELL esindajatekogu nimel ELL juhatus, eesotsas ELL

esimehega, ja ELL bürood tehtud töö eest möödunud nelja aasta jooksul, kinnitades, et see on andnud täiesti rahuldavaid tulemusi, ja avaldab lootust, et ELL jätkab ka tulevikus ülesseatud eesmärkide taotlemist.

ELL esimees A. Uesson tänab ELL juhatuse ja büroo nimel ELL esindajatekogu selle esindaja soojade sõnade eest, mainides, et möödunud nelja aasta jooksul on töötatud nii juhatuses kui ka esindajatekoguga täielikus üksmeeles, sest oldi teadlikud, et töötatakse mitte isiklikuks, vaid ühiskonna kasuks.

Eriti palju tänu on pälvitud Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiivosakonna direktor E. Dolf ja sama osakonna linnaasjade juhataja K. Hendrikson, kes alati on heatahtlikult suhtunud ELL kavatsusile ja püüdeile ja pole kunagi keeldunud pakkumast oma toetust ja kaasabi.

Kroonika.

Tartu eelmise linnavolikogu viimast koosolekut peeti 14. veebruaril 1934. Sel koosolekul otsustati suurendada Linna Panga põhikapitali 150 000 kroonilt 200 000 kroonile.

Kinnitati Linna Panga 1933. a. aruanne. Panga puhaskasust — 42 275 kr. 43 s. — määrati 7392 kr. põhikapitaliks, 7392 kr. tagavarakapitaliks, 8% — 3942 kr. — panga ametnikele ja teenijatele, 4% — 1971 kr. — juhatusele, 985 kr. — nõukogule, 26 000 kr. — linna üldiste kulude katteks ja jääk — 1593 kr. 43 s. — panga põhikapitali suurendamiseks.

Linna Panga 1934. a. eelarve võeti vastu tasakaalus 148 500 kr. Panga ametnikkude palku tõsteti ühe astme võrra ja koostist suurendati 2 ametniku võrra.

Vastehitatud elumajad otsustati vabastada kinnisvaramaksust esimese kolme aasta jooksul peale valmistehitamist.

Ülikooli dermatoloogiaõppetoolile lubati kasutada linna haiglaid loengute pidamiseks üliõpilasile ja uurimistööde tegemiseks.

Maarjamõisa tänav nimetati ümber vabadussõja kangelase Julius Kuperjanov'i ja Näituse tänav — Kooli tänavaks.

Linna 1932./33. a. aruanne, mis tasakaalus 3 386 892 kr. 44 s., kinnitati Linnavalitsuse poolt koostatud kujul.

Elukorterite ehituslaenu ümberkor-

raldamise palved otsustati rahuldada palujate soovi kohaselt.

Helilooja Miina Hermann'i 70. sünnipäeva puhul asutati Tartu Kõrgema Muusikakooli juurde tema nimeline stipendium, igaaastane, 250 kr. suuruses.

Linna 1933./34. a. lisaelarve kinnitati ja seejuures määrati lisatasu linna-teenijatele poole kuupalga suuruses vabariigi aastapäevaks. Poole kuupalga suurune lisatasu otsustati anda veel mais 1934, kui ei leidu võimalusi vähendatud palkade tõstmiseks endisele tasemele. Peale selle määrati linnavalitsuse liikmeile, kes valimiste tagajärjel peavad lahkuma, kolme kuupalga suurune summa nende esindus- ja sõidukulude katteks.

Lõpuks linnapea K. Luik kandis ette lühikese ülevaate varanduslikust seisundist ja selle kasvamisest Eesti iseseisvuse ajal. Volikogu juhataja V. Tubin andis aru volikogu tegevusest 1930.—1934. a. ja tänas volinikke linna kasuks tehtud töö eest. Linnavolinik A. Piip avaldas volikogu nimel tänu volikogu juhatajale V. Tubin'ale ja Linnavalitsusele, eesotsas linnapea K. Luigega, kelle juhtimisel Linnavalitsus on edukalt töötanud. Peale koosolekut oli ühine pildistamine ja selle järele volinikkude ühine koosviibimine teelaus raekojas.

TALLINNA LINNA PANGA

AKTIVA.

arveteisil 1. märtsil 1934.

PASSIVA.

1. Kassa	kr.	91 889.46
2. Hoiuarved	"	1 160 768.29
3. Väärpaberid	"	32 611.75
4. Väärtused	"	7 154.34
5. Diskonteeritud vekslid	"	2 131 613.04
7. Tähtajalised laenud	"	281 733.—
9. Kontokorrentlaenud	"	2 514 775.97
10. Korrespondendid	"	89 692.03
11. Garantiideebitorid	"	194 596.71
13. Vallasvara	"	24 895.89
14. Kinnisvara	"	59 274.85
15. Kulud	"	17 460.01
17. Muud aktivad	"	7 834.11
		Kokku kr. 6 614 299.45

1. Põhikapital	kr.	551 000.—
2. Tagavararakapital	"	119 342.29
4. Amortisatsioonikapital	"	12 525.66
5. Hoiusummad	"	5 639 721.11
9. Korrespondendid	"	12 254.96
10. Väljaantud garantiid	"	194 596.71
13. Tulud	"	54 707.14
14. Muud passivad	"	30 151.58
		Kokku kr. 6 614 299.45

Juhatus.

Raamatuid igalt teadusalt soovitavad

Kluge & Ströhm'i ja Wassermann'i raamatukauplused

Pikk 9 T a l l i n n Pikk 7

Välismaised tellimused ja järelepärimused täidetakse viibimata. Ajakirjade parimaid tellimiskohti.

Tallinna Linna

Pandimaja

Maneeži 4. Telefon 307-55.

PANDIMAJA ANNAB LAENE, võttes vastu laenu kindlustuseks rõivaid, pesu, kuld- ja hõbeesemeid, õmblusmasinaid, jalgrattaid jne.

PANDIMAJA VÕTAB HOIULE rõivaid, kuld- ja hõbeesemeid vähese hoiutasu eest, mis tuleb maksta esemete väljavõtmisel.

PANDIMAJAL ON OMA KAUPLUS, kus on müügil ja võetakse komisjonimüügile kõigilt rõivaid, jalatseid, kuld- ja hõbeesemeid, jalgrattaid, õmblusmasinaid, grammofone, mööbleid, vaipu jne.

PANDITUD ESEMEID võivad nende omanikud anda kauplusse müügile, ilma et neid tarvitseks enne osta välja.

KASUSTAGE PANDIMAJA KAUPLUST, kui soovite oma esemeid müüa soodsa hinna eest või midagi osta soodsalt.

Pandimaja kauplus Maneeži 4. Telefon 301-23.

„Eeks-Maja“

toimetab:

**tule-, elu-, murdvargus-,
klaasi- ja koduloomade-
kindlustusi.**

EEKS-MAJA uue põhikirja kohaselt ei nõua kindlustusvõtjalt sundvastutust.

EEKS-MAJA kindlustustingimused on kõigiti soodsad.

EEKS-MAJA maksab kindlustustasud välja täpselt.

EEKS-MAJA on oma tüsedate reserve ja arvurikka kindlustusvõtjatepere tõttu võimsamaid kindlustusseltsi Eestis.

Agendid igas linnas, alevis ja vallas.

„EEKS-MAJA“

Juhatus: Tallinnas, Lai 1, tel. 438-85.

Kontorid: Tallinnas, Lai 1, tel. 445-07, ja Harju 29, Tallinna Majaomanikkude Pangas, tel. 427-49.

Osakonnad: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani, tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

Eesti Vastutavate Ametnikkude Ühing

TALLINN, VÄIKE KARJA 3,
TELEFON 458-66.

Annab oma liikmeid vastutavaiks ametnikeks, nagu ärijuhtideks, laeka- ja laduhoidjaks, raamatupidajaks, metsametnikeks jne., ja vastutab nende kätte usaldatud varade eest.

Vastutuskapital ja tegevus seisab Tallinna Börsikomitee järelevalvel, asjaajamise ja arvepidamise sundusliku välisrevisjoni toimetab Eesti Kindlustus-Keskseks.

Ühing on asutatud 1920. a. Tallinna Vastastikku Vastutavate Ametnikkude Ühingu nime all.

Inglise

Austin-autosid
A. J. S.-mootorrattaid
James-mootorrattaid

Jalgrattaid ja jalgrattaosi

Elektrotehnika

Raadio

Kinoaparaate Zeiss-Jkon

Kapsi & Ko.

Tallinn, Harju 46

Suures valikus

igasuguseid inglise kalevikaupu nais-
tele ja meestele.

Alati saadaval:

Naistele

plüüsi, mantli-, kleidi- ja pesu-
riideid. Igasuguseid siid-, pool-
siid- ja puuvillaseid voodri-
riideid, crêpe de Chine'i ja
crêpe Georgette'i.

Meestele

igaks hooajaks ülikonna-, pa-
litu-, püksi-, pesu- ja igasu-
guseid voodririideid.

Müük suurel ja väiksel arvul.

Soovitab suures valikus

INGLISE MAGASIN

H. GUTKIN

Tallinn, Viru 4. Telefon 436-46

Petrooleumikütteahjusid ja -keetjaid.
Aknakardinaliiste vasest, rauast,
puust.

Juukse- ja habemeajamismasinaid.

Nuge ja kääre suures valikus.

Lukke igaks otstarbeks.

Ehitustarbeid.

Puu- ja rauatööriistu.

Laste tööriistu komplektes.

Majapidamistarbeid, uiske ja kelke.

Õngerriistu.

Soovitab

GEORG MEYER'I

kauplus.

TALLINN, PIKK 10.

Telefon 444-04.